

NGHỊ QUYẾT XI CỦA ĐẢNG VÀ THỰC TIỄN CUỘC SỐNG

**XÂY DỰNG CON NGƯỜI PHÁT TRIỂN TOÀN DIỆN
TRONG QUAN ĐIỂM PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG
CỦA ĐẢNG CỘNG SẢN VIỆT NAM**

NGUYỄN VĂN SƠN (*)

Sự phát triển của lịch sử đã chứng minh rằng, con người là chủ thể sáng tạo ra lịch sử, sáng tạo ra các giá trị vật chất và tinh thần của xã hội. Đảng Cộng sản Việt Nam đã khẳng định rằng, con người là vốn quý nhất; rằng con người là trung tâm của phát triển bền vững và nhấn mạnh sự cần thiết phải phát huy tối đa nhân tố con người với vai trò chủ thể, nguồn lực chủ yếu, mục tiêu của phát triển bền vững. Trong bài viết này, tác giả luận giải nhằm làm rõ vấn đề xây dựng con người Việt Nam phát triển toàn diện trong quan điểm phát triển bền vững của Đảng ta.

Nhận thức chung của nhân loại hiện nay về mục tiêu phát triển là hướng đến con người, lấy con người làm trung tâm, coi con người là chủ thể phát triển. Trong công cuộc đổi mới toàn diện, xây dựng và phát triển đất nước theo định hướng xã hội chủ nghĩa, Đảng ta luôn coi con người là vốn quý nhất, khẳng định phải chăm lo xây dựng, phát triển con người toàn diện. Quán triệt đường lối, chủ trương của Đảng về phát triển con người, trong *Chiến lược phát triển bền vững giai đoạn 2011 - 2020* của nước ta đã khẳng định: Con người là trung tâm của phát triển bền vững. Phát huy tối đa nhân tố con người với vai trò là chủ thể, nguồn lực chủ yếu và là mục tiêu của phát triển bền vững...

Sau 30 năm kiên định thực hiện đường lối đổi mới toàn diện đất nước

theo định hướng xã hội chủ nghĩa, giờ đây, Việt Nam đã bước vào thời kỳ phát triển mới thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, chủ động và tích cực hội nhập quốc tế, từng bước phát triển kinh tế tri thức. Định hướng phát triển của Việt Nam đã được Đảng ta nhiều lần nhấn mạnh là nhằm mục tiêu xây dựng xã hội "dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh" và xã hội xã hội chủ nghĩa mà nhân dân ta xây dựng, bên cạnh những đặc trưng cơ bản về kinh tế, chính trị..., còn là một xã hội "có nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc; con người có cuộc sống ấm no, tự do, hạnh phúc, có điều kiện phát triển toàn diện"(1).

(*) Tiến sĩ, Phó Hiệu trưởng Trường Cao đẳng Phát thanh - Truyền hình I.

(1) Đảng Cộng sản Việt Nam. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*. Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2011, tr.70.

Cùng với mục tiêu có tính nhân văn đó, Đảng ta cũng nhấn mạnh đến việc cần thiết phải xây dựng cơ sở vật chất với tư cách tiền đề để nước ta trở thành một nước công nghiệp theo hướng hiện đại. Do đó, việc xây dựng cơ sở vật chất - kỹ thuật hiện đại, cơ cấu kinh tế hợp lý, quan hệ sản xuất tiến bộ, phù hợp với trình độ phát triển của lực lượng sản xuất; phát huy cao độ nội lực, đồng thời tranh thủ nguồn lực bên ngoài, chủ động và tích cực hội nhập kinh tế quốc tế để phát triển nhanh, có hiệu quả và bền vững; khai thác có hiệu quả nguồn lực con người, năng lực khoa học và công nghệ, kết cấu hạ tầng;... cần phải được coi là những điều kiện cần thiết để giải phóng mọi nguồn lực xã hội. Định hướng phát triển đó, về thực chất, là phát triển vì con người, vì cuộc sống ấm no, hạnh phúc của quần chúng nhân dân. Mọi sự phát triển của xã hội trong các lĩnh vực chính trị, kinh tế, xã hội, văn hóa đều do con người quyết định và đều hướng đến mục tiêu vì cuộc sống ngày càng tốt đẹp hơn của mỗi người, mỗi gia đình trong cộng đồng dân tộc Việt Nam. Nhấn mạnh và coi đây là một trong những nội dung quan trọng, có vị trí hàng đầu trong quan điểm phát triển, tại Đại hội XI, Đảng ta tiếp tục khẳng định: "Xây dựng một xã hội dân chủ, công bằng, văn minh, vì lợi ích chân chính và phẩm giá con người, với trình độ tri thức, đạo đức, thể lực và thẩm mỹ ngày càng cao"(2).

Cùng với việc mở rộng dân chủ, phát triển kinh tế nhằm nâng cao năng suất, hiệu quả, sức cạnh tranh, chú trọng phát triển theo chiều sâu, phát triển

kinh tế tri thức là tiền đề vật chất để phát triển đời sống tinh thần của xã hội. Đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa, hội nhập kinh tế quốc tế và phát triển kinh tế tri thức cần có sự kết hợp hài hòa với phát triển văn hóa, thực hiện tiến bộ và công bằng xã hội, không ngừng nâng cao chất lượng cuộc sống của nhân dân.

Không phải cho đến nay chúng ta mới nhận thấy tầm quan trọng của việc nâng cao chất lượng sống của nhân dân, mà trong suốt quá trình tiến hành sự nghiệp cách mạng, Đảng ta đã nhiều lần khẳng định con người là vốn quý nhất, và chăm lo cho hạnh phúc của con người là mục tiêu phấn đấu cao nhất của chế độ ta. Chăm lo cho hạnh phúc của mọi người, mọi nhà đã được Đảng ta đặt lên vị trí hàng đầu và coi đó là nhiệm vụ trung tâm. Phát triển tinh thần đó, trong *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội* (Bổ sung, phát triển năm 2011), Đảng ta đã khẳng định: "Con người là trung tâm của chiến lược phát triển, đồng thời là chủ thể phát triển. Tôn trọng và bảo vệ quyền con người, gắn quyền con người với quyền và lợi ích của dân tộc, đất nước và quyền làm chủ của nhân dân"(3). Nghị quyết Hội nghị lần thứ chín Ban Chấp hành Trung ương khóa XI "Về xây dựng và phát triển văn hóa, con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước" đã khẳng định: Hoàn thiện các chuẩn mực giá trị văn hóa và con người

(2) Đảng Cộng sản Việt Nam. *Sđđ.*, tr.76.

(3) Đảng Cộng sản Việt Nam. *Sđđ.*, tr.76.

Việt Nam, tạo môi trường và điều kiện để phát triển nhân cách, đạo đức, trí tuệ, năng lực sáng tạo, thể chất, tâm hồn, trách nhiệm xã hội, nghĩa vụ công dân. Khẳng định này đã thể hiện rõ một trong những mục tiêu quan trọng nhất của công cuộc đổi mới ở nước ta hiện nay là tạo điều kiện để con người phát huy năng lực sáng tạo, những giá trị tinh thần, góp phần thúc đẩy sự phát triển chung của đất nước.

Khi xác định định hướng phát triển xã hội theo hướng đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa gắn với phát triển kinh tế tri thức vì mục tiêu phát triển con người Việt Nam, trong Chiến lược phát triển kinh tế - xã hội 2011 - 2020, Đảng ta đã khẳng định mục tiêu tổng quát của chiến lược này là: *"Phấn đấu đến năm 2020 nước ta cơ bản trở thành nước công nghiệp theo hướng hiện đại; chính trị - xã hội ổn định, dân chủ, kỷ cương, đồng thuận; đời sống vật chất và tinh thần của nhân dân được nâng lên rõ rệt; độc lập, chủ quyền, thống nhất và toàn vẹn lãnh thổ được giữ vững; vị thế của Việt Nam trên trường quốc tế tiếp tục được nâng lên; tạo tiền đề vững chắc để phát triển cao hơn trong giai đoạn sau"*(4). Để thực hiện mục tiêu chiến lược này, Đảng ta đã xác định: *"Mở rộng dân chủ, phát huy tối đa nhân tố con người; coi con người là chủ thể, nguồn lực chủ yếu và là mục tiêu của sự phát triển"*(5) và coi đây là một trong năm quan điểm phát triển. Thêm nữa, với nhận thức đúng đắn rằng, trong thời đại ngày nay, khi "kinh tế tri thức phát triển mạnh", thì "con người và tri thức càng trở thành nhân tố quyết định

sự phát triển của mỗi quốc gia", Đảng ta đã xác định rõ một trong ba khâu "đột phá chiến lược" để thực hiện định hướng phát triển kinh tế - xã hội giai đoạn 2011 - 2020 là: "Phát triển nhanh nguồn nhân lực, nhất là nguồn nhân lực chất lượng cao, tập trung vào việc đổi mới căn bản và toàn diện nền giáo dục quốc dân; gắn kết chặt chẽ phát triển nguồn nhân lực với phát triển và ứng dụng khoa học, công nghệ"(6).

Nói rõ hơn về chiến lược phát triển con người Việt Nam trong giai đoạn hiện nay, Đảng ta nhấn mạnh: Phát triển con người Việt Nam không chỉ là phát triển cao về trí tuệ, cường tráng về thể chất, phong phú về tinh thần, trong sáng về đạo đức, mà còn phải phát triển những phẩm chất đó một cách toàn diện trong sự gắn kết với nâng cao ý thức công dân và ý thức chấp hành pháp luật. Đó là "con người phát triển toàn diện về trí tuệ, đạo đức, thể chất, năng lực sáng tạo, ý thức công dân, tuân thủ pháp luật"(7). Thêm nữa, Đảng ta còn xác định những con người phát triển toàn diện đó vừa là động lực, vừa là mục tiêu của sự nghiệp xây dựng xã hội mới và là nền tảng lâu bền tạo đà cho bước phát triển tiếp theo của sự nghiệp đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước mà nhân dân ta đang từng bước thực hiện.

Thực tiễn ngày càng chứng minh tính đúng đắn trong quan điểm xác định vị trí trung tâm và vai trò động lực

(4) Đảng Cộng sản Việt Nam. *Sđd.*, tr. 103.

(5) Đảng Cộng sản Việt Nam. *Sđd.*, tr. 100.

(6) Đảng Cộng sản Việt Nam. *Sđd.*, tr. 106.

(7) Đảng Cộng sản Việt Nam. *Sđd.*, tr. 105.

của con người trong tiến trình phát triển của lịch sử nhân loại. Các nước công nghiệp mới ở châu Á đã cho thấy thành công của họ trong chiến lược nâng cao chất lượng con người, coi con người là tài nguyên vô giá và đầu tư lớn cho việc nâng cao chất lượng nguồn tài nguyên vô giá ấy, lấy đó làm đòn bẩy phát triển kinh tế, hiện đại hóa xã hội. Bản thân sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước mà chúng ta đang thực hiện với những thành công bước đầu tiếp tục đòi hỏi mỗi chúng ta phải nhận thức một cách sâu sắc những giá trị lớn lao, ý nghĩa quyết định của nhân tố con người và thấy rõ vai trò của con người trong chiến lược phát triển kinh tế - xã hội bền vững. Trên thực tế và trong nhận thức của xã hội, con người ngày càng thể hiện rõ vai trò là chủ thể sáng tạo mọi nguồn của cải vật chất và văn hóa, mọi nền văn minh của các quốc gia. Bởi vậy, chúng ta không thể không xuất phát từ tinh thần nhân văn sâu sắc, không thể không phát triển con người Việt Nam, nâng cao chất lượng đội ngũ những người lao động. Hơn nữa, đó cần được coi là động lực mạnh mẽ nhất để xây dựng xã hội ta thành một xã hội "công bằng, nhân ái", một xã hội "thực sự tốt đẹp và tiến bộ", mang bản sắc dân tộc và hiện đại. Do vậy, việc xây dựng "con người Việt Nam phát triển toàn diện, hướng đến chân thiện - mỹ, thấm nhuần tinh thần dân tộc, nhân văn, dân chủ và khoa học"(8) phải được coi là một định hướng chiến lược trong công cuộc đổi mới đất nước.

Với thực tiễn đổi mới ở nước ta hiện nay và trong bối cảnh quốc tế hiện thời, quan điểm phát triển kinh tế - xã hội theo phương thức "phát triển rút ngắn" là điều có thể thực hiện được. Yêu cầu đặt ra đối với chúng ta hiện nay là phải phát triển con người Việt Nam, bồi dưỡng và phát huy nhân tố con người, phát huy nguồn lực con người với tư cách yếu tố cơ bản để "phát triển nhanh gắn liền với phát triển bền vững, phát triển bền vững là yêu cầu xuyên suốt"(9). Do vậy, trong quá trình đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa gắn với phát triển kinh tế tri thức nhằm tăng trưởng nguồn lực con người, phát triển khoa học và công nghệ cùng với phát triển giáo dục và đào tạo phải được coi là "quốc sách hàng đầu", là nền tảng và động lực để phát huy nguồn lực trí tuệ và sức mạnh tinh thần của người Việt Nam với tư cách chiến lược phát triển. Thêm nữa, với nước ta hiện nay, quá trình hiện đại hóa các ngành giáo dục, văn hóa, văn nghệ, bảo vệ sức khỏe, dân số và kế hoạch hóa gia đình không chỉ thể hiện mục tiêu kinh tế - xã hội, mà còn là mục tiêu nhân văn. Chính vì thế, mọi kế hoạch xây dựng và phát triển kinh tế - xã hội phải được đặt trong mối liên hệ không thể tách rời với sự phát triển về nhân cách, trí tuệ, tình cảm, niềm vui và hạnh phúc của mỗi người, mỗi gia đình và cả cộng đồng dân tộc Việt Nam.

(8) Đảng Cộng sản Việt Nam. Văn kiện Hội nghị lần thứ chín Ban Chấp hành Trung ương khóa XI. Văn phòng Trung ương Đảng, Hà Nội, 2014, tr.46 - 47.
(9) Đảng Cộng sản Việt Nam. Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI. Sđ., tr.98.

Trung thành với mục tiêu phát triển vì con người, giải phóng con người, giải phóng nhân loại của C.Mác, trong toàn bộ sự nghiệp cách mạng của mình, Đảng ta luôn lấy việc chăm lo cho hạnh phúc của nhân dân làm mục tiêu phấn đấu cao nhất. Luận điểm được coi là then chốt trong tư tưởng Hồ Chí Minh - "Vì lợi ích mười năm trồng cây, vì lợi ích trăm năm trồng người", "việc gì có lợi cho dân, ta phải hết sức làm; việc gì có hại cho dân, ta phải hết sức tránh" đã trở thành tư tưởng quán xuyên toàn bộ sự nghiệp lãnh đạo cách mạng Việt Nam của Đảng ta. Với tư cách Đảng cầm quyền, mọi chủ trương, chính sách, đường lối của Đảng đều quán triệt và hướng tới mục tiêu phát triển đó. *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội* (Bổ sung, phát triển năm 2011) của Đảng đã chỉ rõ: "*Chính sách xã hội* đúng đắn, công bằng vì con người là động lực mạnh mẽ phát huy mọi năng lực sáng tạo của nhân dân trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc"(10).

Phát triển kinh tế - xã hội bền vững lấy tư tưởng phát triển con người của C.Mác và quan điểm "trồng người" của Hồ Chí Minh làm nền tảng không phải là đặt mục tiêu phát triển kinh tế sau phát triển con người, mà là tăng trưởng kinh tế gắn với cải thiện đời sống nhân dân, phát triển văn hóa, giáo dục, thực hiện tiến bộ và công bằng xã hội. Với một nước mới thoát ra khỏi tình trạng kém phát triển để bước vào nhóm nước đang phát triển có thu nhập trung bình như nước ta hiện nay, trong

chiến lược phát triển kinh tế - xã hội, trước hết chúng ta cần ưu tiên cho phát triển kinh tế. Tuy nhiên, phát triển kinh tế không thể không xuất phát từ chủ nghĩa nhân đạo hiện thực, từ tình thân nhân văn sâu sắc và gắn liền với hiện đại hóa đời sống xã hội. Bởi lẽ, một trong những động lực quan trọng để phát triển kinh tế chính là ở việc tạo ra sự cân đối, hài hòa giữa tăng trưởng kinh tế và môi trường xã hội an toàn, lành mạnh; giữa tăng trưởng kinh tế và thực hiện tiến bộ, công bằng xã hội.

Phát triển nền kinh tế thị trường, chúng ta không thể không lưu ý tới lời cảnh tỉnh của C.Mác về nguy cơ "thả hóa" của con người trong nền kinh tế hàng hóa. C.Mác nhắc nhở chúng ta trong phát triển kinh tế phải gắn "sự nghiệp giải phóng con người" với cuộc "đấu tranh chống lại biểu hiện thực tiễn cực đoan của sự thả hóa của con người"(11). Ngày nay, phát triển kinh tế thị trường, đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa xã hội nhất thiết phải gắn liền với cội nguồn dân tộc, với những giá trị truyền thống. Chỉ có như vậy, chúng ta mới tránh khỏi "nguy cơ thả hóa", "làm mất bản sắc dân tộc, đánh mất bản thân mình". Chiến lược phát triển con người trong bối cảnh phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa càng phải được hoạch định theo phương châm đó. Thêm nữa, nó cần được xuất phát từ quan niệm của C.Mác về tính thiết yếu của việc kết hợp hài hòa sự

(10) Đảng Cộng sản Việt Nam. *Sđd.*, tr.79.

(11) C.Mác và Ph.Ăngghen. *Toán tập*, t.1. Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2002, tr.561.

phát triển tự do của cá nhân với việc thiết lập mối quan hệ tốt đẹp giữa người với người trong cộng đồng xã hội. Bởi lẽ, "chỉ có trong cộng đồng, cá nhân mới có những phương tiện để có thể phát triển toàn diện năng khiếu của mình và do đó, chỉ có trong cộng đồng, mới có thể có tự do cá nhân" và cũng chỉ "trong điều kiện có cộng đồng thật sự, các cá nhân có được tự do khi họ liên hợp lại và nhờ sự liên hợp ấy"(12).

Do vậy, xuất phát từ tư tưởng đó của C.Mác, có thể khẳng định, Đảng ta đã hoàn toàn đúng khi đưa ra chủ trương: "Xây dựng và phát huy lối sống "Mỗi người vì mọi người, mọi người vì mỗi người"; hình thành lối sống có ý thức tự trọng, tự chủ...; kết hợp hài hòa tính tích cực cá nhân và tính tích cực xã hội; đề cao trách nhiệm cá nhân đối với bản thân, gia đình và xã hội"(13).

Trong công cuộc đổi mới toàn diện đất nước theo định hướng xã hội chủ nghĩa ở nước ta hiện nay, để có được những con người Việt Nam phát triển toàn diện, chúng ta không chỉ cần phải tạo ra được một nền kinh tế phát triển, mà còn phải xây dựng được một nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, một nền khoa học - công nghệ hiện đại, một hệ thống giáo dục - đào tạo hoàn thiện. Bởi lẽ, như C.Mác đã khẳng định, việc tạo ra những thành tựu kinh tế - xã hội "không phải chỉ là một phương pháp để làm tăng thêm nền sản xuất xã hội mà còn là một phương pháp duy nhất để sản xuất ra những con người phát triển toàn diện"(14). Theo đó, khi xác định con người là nhân tố

quyết định thắng lợi của sự nghiệp đổi mới theo hướng đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa gắn với phát triển kinh tế tri thức và hội nhập quốc tế, một trong những nhiệm vụ trung tâm mà chúng ta phải ra sức thực hiện là phát huy nguồn lực con người, nhất là nguồn nhân lực chất lượng cao với tư cách yếu tố cơ bản cho sự phát triển xã hội, tăng trưởng kinh tế nhanh và bền vững. Phát triển nhanh và bền vững lấy việc xây dựng con người Việt Nam phát triển toàn diện làm định hướng chiến lược tự nó đã nói lên rằng, sự phát triển toàn diện của con người là nền tảng của chủ nghĩa nhân đạo hiện thực; là giá trị tuyệt đối và mục đích của sự phát triển và tiến bộ xã hội; là động lực quyết định sự phát triển nhanh và bền vững ấy.

Chính vì vậy, trong Nghị quyết Trung ương 9 khóa XI - "*Về xây dựng và phát triển văn hóa, con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước*", Đảng ta đã nhấn mạnh quan điểm "phát triển hài hòa giữa kinh tế và văn hóa" và xác định "chăm lo xây dựng con người Việt Nam phát triển toàn diện, trọng tâm là bồi dưỡng tinh thần yêu nước, lòng tự hào dân tộc, đạo đức, lối sống và nhân cách"(15) là một trong những nhiệm vụ trọng tâm, mang tầm chiến lược. □

(12) C.Mác và Ph.Ăngghen. *Sđđ*, t.3, tr.108.

(13) Đảng Cộng sản Việt Nam. *Văn kiện Hội nghị lần thứ chín Ban Chấp hành Trung ương khóa XI*. *Sđđ*, tr.50.

(14) C.Mác và Ph.Ăngghen. *Toàn tập*, t.23. Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2004, tr.688.

(15) Đảng Cộng sản Việt Nam. *Văn kiện Hội nghị lần thứ chín Ban Chấp hành Trung ương khóa XI*. *Sđđ*, tr.49.